

شيعر چييه؟

پيشرو عبداللہ

(۱ - ۲)

لہ ناو خويدا وک بيرکردنه وپه ک هيتشته وه. (توش هاتن) بۆ مرۆف هه مېشه ئەگهري خرابي هه يه وک ئەوهي تووشي نه خووشي هات، به لام به دهنگه وه هاتن حاله تي رزگارکردني مرۆف له بي ئوميديه کي قارسکه ر هه يه. ئەوهش ليره دا کارايه بيرکردنه وپه. ئەو جوړه له بيرکردنه وه که هه مېشه رزگارکهری مرۆف و تواناي به دهنگه وه هاتني هه يه.

يانى چي بيرکردنه وه به دهنگ مرۆقه وه ديت؟ دياره مرۆف به رده وام له به رده م ئەوه دايه که بيرکاته وه، که چۆن و باشت ر له واقيعدا بپيښته وه. راستي ئەم بيرکردنه وپه به دهره وه مرۆقه وه پيښه ندى هه يه. واته مرۆف له ژير کاربگهري دهره وه خويدا ناچاره بير له واقيع بکاته وه. بيربکاته وه برسي و پروت نه بيت. دواجاريش بگاته پله ي رهمزي واقيع و کۆمه لگه. ئەم جوړه له بيرکردنه وپه مرۆف ده باته ناو (ون) بوونه وه، چونکه مرۆف له دهره وه گيانى خويدا به شته کاني دهره وه خوي پابه نده، هه ر بۆيه ئەوانيش بيرکردنه وه پي دهبه خشن و ليشي ده ستين، واته مرۆف په رت ده بيت. ليره دا ده توانين (توش هاتن) به کاربپيښين، چونکه مرۆف به رده وام له مه ترسي ونبووندايه. ليره دا مرۆف ناچارى گه رانه وپه به وه ي نه که وپته ناو ونبوونه وه. ئەمهش ئەو کاته يه مرۆف

ئايا شيعر له کوپه ديت؟ ئايا شيعر ته عبير له چي مرۆف ده کات؟ ئايا بۆ گه ران بۆ چييه تي شيعر بچينه کوي؟ ناو شيعره کان، يان ناو مرۆف؟ شيعر چي بۆ مرۆف هه لگرتوه؟ شيعر له جه وه هه ري خويدا چييه؟.. ئەمانه و چه ندين پرسيارى دیکه خه مي ئەم باسه ن و هه ول دده ين سه رچاوه ي ره سه ني شيعر ديارى بکه ين، دواجاريش هه نگاويک بچينه پيش بۆ ئەوه ي بزاني شيعر چييه؟ بۆ ئەمهش سه رته تا کۆمه لتيک چه مک هه ن که پيښه ندييان به باسه که وه هه يه ده بي پرونيان بکه ينه وه. دواتر دپين به م چه مکانه مه به سه ته کاني خو مان پروناک ده که ينه وه. هاوکات ئەم باسه پاشکۆبه کي له گه له، که تايبه ته به خويندنه وپه کي رۆشنييريانه ي رۆشنييري کورد دهر باره ي شيعر و ديارده کاني بۆ ئەوه ي بتوانين زه مينه ي ئاشکرا بووني چه مک و ديارده کان بسازينين، ئەمهش به تنيا بۆ ئەوه ي چه مک و ديارده کان خو يان له سه ر چييه تي خو يان گه واهي بدن.

به دهنگه وه هاتن

سه رته تا بيرمان کرده وه که (توش هاتن) به کاربپيښين، به لام له ناو فه زاي ئەم بيرکردنه وپه دا بوين. (به دهنگه وه هاتن) به بيرماندا گوزه ري کرد و حاله ته که ي

مهجوری

دهکات، به لّام ئەمەش دەبیت وای بیت، یانی ئیرادهی مرۆف دهکه ویتته ژیر ئیرادهی حاله ته که وه. (به دهنگه وه هاتن) یانی چی؟ له راستیدا ئەم جوړه له به دهنگه وه هاتنه نهک هەر جوړیکه له بیرکردنه وه، به لکو هەر خوئی جه وه هری بیرکردنه وه یه، بیرکردنه وه به مانا راسته قینه که ی خوئی، ئەم (به دهنگه وه هاتن) هیه. که مرۆف لهو حاله تی ونبوونهی خوئی دهر دیت، یانی له ناو ئەم بیرکردنه وه یه دا مرۆف بینین پیاده دهکات و دهکه ویتته ناو ئازادی ره هاوه. له ویدا مرۆف رووبه رووی جه وه هری خوئی ده بیتته وه، نهک وینهی خوئی، مرۆف له ئیستای خویدا ده ژیت و دهکه ویتته ناو خوئی وه. به دهر له وه هه می شه مرۆف له حاله ی رابردو و دایه، رابردو بهو مانایه ی مرۆف که له ناو وینه زهینیه کانی خویدا ده ژیت و هه می شه ئیستای خوئی نابینی. دهی که وای بیت مرۆف له دهره وهی ئەم حاله ته هه می شه له ناو مه ترسی ونبوون دایه. جیتی گری بوون و دامه زانندی راسته قینه ئەم حاله ته یه و هەر ئەمەش وای دهکات ئیمه له بوونی راسته قینه ی خویمان نزیک بینه وه. ئیستا با ئەو پرسیاره بکه بینه وه: ئەوهی به دهنگه مانه وه دیت، چیه؟ راستی ئەوه (بوون) ی ئیمه یه، خویمان نزیک بینه وه. ئیستا با ئەو پرسیاره بکه بینه وه: ئەوهی به دهنگه مانه وه دیت، چیه؟ راستی ئەوه (بوون) ی ئیمه یه، واته بوونی خویمان به دهنگه مانه وه دیت، ئیمه دهکه وینه ناو ئەوهی چۆن بوونی خویمان به دهنگه مانه وه دیت، ئەو هه می شه له کاری ئەوه دایه بین، به لّام مرۆف که بینینی نامیتنی ئەویش نابینری، ده بیت مرۆف جارتیکی دیکه خوئی سازکاته وه هه تا بیس بکاته وه بۆ ئەوهی له ریتگی (بوون) وه بکه ریتته وه ناو مرۆق بوونی خوئی وه، ئەمرو دنیا ی ته که نه لۆژیا مرۆقی به ئاقارتیکی خراپدا بردووه و تووشی ئەوهی کردووه هه می شه به دهنگ ده ره وهی خوئی وه بچیت. واته هه می شه له ناو ونبووندا بیت، ونبوونی مرۆف ئەوه یه که ئیمه به دهنگه مانه وه چوونمان تیدا نه بیت بۆ بیرکردنه وهی ره سه ن. بیرکردنه وهی ره سه ن هارمۆنیه ته له گه ل بوونی خویماندا. ئیمه که دهکه وینه ناو هه ما ههنگی له گه ل بوونی خویماندا ئەوکاته به راستی بیس دهکه وینه وه، ئەو کاته له به رده م ئایدیالی رووتی خویمان و جیهاندا ده وه ستین، چونکه بوون هەر به ته نیا خویمان نییه، واته هەر مه رجه ی دلتیابوونی خویمان نییه له ناسینی خویمان، به لکو مه رجه ی ناسینی دهره وهی

به ره و پیری (بوون) دهر وات. ئەم به دهنگه وه چوونه بۆ به دهنگه وه هاتن سه ره تای ده ست پی کردنی ژیا نی مرۆقه، به لّام ئاخو خودی (به دهنگه وه هاتن) چیه؟ به دهنگه وه هاتن، جه مسه رتیکی دیکه ی هه یه ئەویش به دهنگه وه چوونه، چونکه به بی بوونی ئەم به دهنگه وه چوونه، که مرۆقی تیبیدا ئازاده له کردن و نه کردنی، به دهنگه وه هاتن به سه ر مرۆقدا ده گوزه ری و هەر به په تیتتی خوئی ده میتیتته وه و نایه ته ناو عاله مه وه. له گه ل ئەمه شدا (به دهنگه وه هاتن) له کاری خوئی رانا وه ستی. یانی بوونی به بوونی به دهنگه وه چوونه وه پیوه ندیدار نییه، به لّام لی ره دا هەر له ناو عه ده مدا که عه ده می حزووره ده میتیتته وه.

کاتیک ئیمه ده لئین (به دهنگه وه هاتن) هه می شه ئەو ئامازه یه بۆ یه کتیک دیکه، واته یه کتیک دیکه یه که به دهنگه مانه وه دیت، به لّام ئەدی ئەوهی به دهنگه مانه وه دیت کییه؟ هه تا ئیمه ش به دهنگییه وه بچین. واته بۆ کئ خویمان سازکه یین تا ئەو به دهنگه مانه وه بیت؟ ئەدی بۆچی وشه ی (هاتن) هه یه، (هاتن) بۆ حاله تی که سپکه که روودانی هاتنه که ی هه می شه له دهستی خویدا یه، نهک ئەوهی بانگی دهکات، یانی مرۆف ناتوانیت هەر کاتیک به دهنگه وه چوونی هه بو، ئیسی (هاتن) روودات، ئەمه ش ئەو حاله ته یه که مرۆف تووشی بی ئومیدی

خوشمانه. ناسینی دهره‌وهی خۆمان به‌بی گه‌رانه‌وه بۆ ئه‌وه
هم‌میشه له‌ده‌ره‌وه‌ی حه‌قیقه‌تین، حه‌قیقه‌ت له‌ ناو
کرانه‌وه‌ی بوون و ئه‌و‌پتردا دهرده‌که‌و‌یت.

پاش ئه‌وه‌ی هه‌له‌سه‌سته‌یه‌کی کورتمان له‌سه‌ر مانای
(به‌ده‌نگه‌وه‌هاتن) کرد، پتویسته‌چه‌مکی دووهم
رافه‌که‌ین.

به‌ده‌نگه‌وه‌چوون

لی‌رده‌دا حاله‌تیک هه‌یه‌ئه‌و‌یش مرۆف سه‌رده‌اره‌ له‌وه‌ی
ئهم به‌ده‌نگه‌وه‌چوونه‌ی هه‌بیته، یان نا؟ رۆشنا‌یه‌کی‌ش
هه‌یه‌که‌ حاله‌ته‌که‌یه، سه‌رچاوه‌ی رۆشنا‌یه‌که‌ش
(بوون)ه، مرۆف له‌و‌پیدا گونا‌ه‌باره‌که‌ (بوون) ناب‌یسته‌ی،
واته‌ سه‌رچاوه‌ی ده‌نگه‌که‌ هه‌موو خه‌یاڵ و ب‌یرکردنه‌وه‌ی
به‌و شتانه‌وه‌ ده‌به‌ست‌یتنه‌وه‌ که‌ هه‌میشه‌ ده‌یه‌نه‌وه‌ ر‌یزی
بوونه‌وه‌ران، چونکه‌ مرۆف داوای ر‌وح‌یکی ج‌یا‌وازه‌ وه‌ک
له‌وه‌ی له‌ناو بوونه‌وه‌راندا‌یه. بوونه‌وه‌ران سه‌رده‌ار ن‌ین،
به‌ل‌کو ئه‌وان مه‌حکووم‌ن به‌وه‌ی بۆیان دانراوه. دار
هه‌نج‌یر‌یکی هه‌زار سال له‌مه‌وپ‌یش هه‌مان کاری دار
هه‌نج‌یر‌یکی ئ‌یسته‌ای کردووه، به‌لام مرۆف سه‌رده‌اره
له‌نیوان (به‌ده‌نگه‌وه‌هاتن) و (ون‌بوون)دا که‌ کام‌یان
هه‌لب‌ز‌یر‌یت و دارای ب‌یرکردنه‌وه‌ و ئ‌یخت‌یاره، مرۆف له‌م
باره‌دا له‌به‌رده‌م دوو ج‌یهانی ج‌یا‌وازه‌ایه، ج‌یهانی‌ک که‌
ئاماده‌ و دیاره‌ و هه‌موو شته‌کان به‌خۆیان و ماناکان‌یا‌نه‌وه
ئاماده‌ن، ئه‌و‌یش واق‌عییه. ج‌یهانی‌کی د‌یکه‌ که‌ ناوه‌کی‌یه
و شته‌کان خۆیان و ماناکان‌یان دیار ن‌ین، واته‌ له‌ خالی
سه‌رده‌اران، که‌ مرۆف به‌ده‌نگ‌یا‌نه‌وه‌ ب‌چ‌یت، یان نا.
واق‌یع له‌به‌رده‌م مرۆف‌دا‌یه، نان بخوات و شو‌ین
پ‌یدا‌و‌یسته‌یه‌ جه‌سته‌یی و سایکۆلۆژ‌یه‌کانی خۆی
ب‌که‌و‌یت، ئه‌مانه‌ هه‌میشه‌ به‌ده‌ره‌وه‌ی مرۆفه‌وه‌ به‌سه‌راون.
چا‌و‌ پ‌یوستی به‌ رووناکی‌یه، تا ته‌ن‌یک ب‌ی‌ن‌یت، یان
مرۆف پ‌یوستی به‌وه‌یه‌ ته‌ن‌یک هه‌بیته‌ه‌تا س‌یت‌کی
له‌گه‌ل ب‌کات، جا ئه‌و ته‌نه‌ و‌ینه‌ بیته، یان واق‌یع، و‌ینه
وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌ناو خه‌ودا هه‌یه، ئه‌مانه‌ به‌ ته‌ن‌یا هه‌ن،
به‌لام ده‌بیته (بوون)یان له‌پشته‌وه‌ بیته، به‌لام ب‌ی (بوون)
مرۆف تووشی ته‌ن‌یا‌یی د‌یت.

واق‌یع وه‌ک شو‌ینی ده‌نگ‌دانه‌وه‌ی مرۆف و‌ایه، واته
بوونی خۆی له‌ده‌وره‌وه‌ری خۆیدا ده‌ب‌ین‌یتنه‌وه، ئه‌وه‌ش
و‌ینه‌ی خۆیه‌تی، به‌لام جه‌وه‌ه‌ری مرۆف به‌ ته‌ن‌یا

بوونی‌یه‌تی، مرۆف له‌ بوونی‌یه‌تی، مرۆف له‌ بووندا له‌ناو
ب‌یرکردنه‌وه‌دا‌یه، له‌و‌پ‌یشدا ج‌اری‌کی د‌یکه‌ ر‌یگه‌ بۆ ناسینی
خۆی هه‌یه. دنیا و ئهم بوونه‌ش کات‌یک ئاشکرا ده‌بیته‌که
مرۆف بۆ ئهم به‌ده‌نگه‌وه‌هاتنه‌ به‌ده‌نگه‌وه‌چوونی هه‌بیته،
هه‌تا مرۆف له‌وه‌ ده‌رچ‌یت که‌ گیان‌داره، واته‌ ج‌اری‌کی
د‌یکه‌ ب‌ی‌ته‌وه‌ مرۆف. ئهم حاله‌ته‌ش به‌ته‌ن‌یا بۆ ئه‌وانه‌یه
که‌ ئاماده‌باشی ته‌واو‌یان کردووه و زه‌م‌ینه‌یان سازاندووه
بۆ ئه‌وه‌ی به‌ده‌نگ ئهم به‌ده‌نگه‌وه‌هاتنه‌ ب‌چ‌ن. به‌ده‌نگه‌وه‌
چوونی حاله‌تی به‌ده‌نگه‌وه‌هاتن مرۆف بوونی مرۆفه،
چوونه‌ ناو حاله‌تی کرانه‌وه‌ی ئایدیالی شته‌کانه‌ له‌به‌رده‌م
مرۆف‌دا. ژ‌یا‌ن ئه‌و کات مانا راسته‌ق‌ینه‌که‌ی خۆی ئاشکرا
ده‌کات و ئهم هارمۆز‌یه‌ته‌ رووده‌ات، جا پ‌ینده‌چ‌یت ب‌ی
ده‌نگی بیته، یان کردار، یان قسه‌ بیته، واته‌ ده‌رکه‌وتنی
ته‌ن‌یا له‌ناو ب‌اری‌ک‌دا نییه، به‌ل‌کو ج‌یا‌وازه، واته
فله‌سه‌فان‌دن ته‌ن‌یا قسه‌ نییه، به‌ل‌کو کردار‌یشه، به‌ل‌کو.
تاد... مرۆف ئه‌و کات ده‌چ‌یتنه‌وه‌ مالی راسته‌ق‌ینه‌ی خۆی
که‌ ئه‌و‌یش (بوونی‌یه‌تی)، ئه‌م‌رۆ مرۆف‌ق‌ایه‌تی له‌به‌رده‌م دوو
خه‌زنه‌ی گه‌وره‌دا‌یه ئه‌وان‌یش زانسته و فله‌سه‌فه‌ن،
خه‌زنه‌ی یه‌که‌م که‌ زانسته، جه‌سته و سایکۆلۆژ‌یا‌ی ئ‌یمه
ده‌دو‌یت‌ن، واته‌ مرۆف ناچار ده‌کات له‌دن‌یا‌که‌ی خۆیدا
ب‌گ‌وزه‌ر‌یت، هه‌ر گ‌وزه‌رانی‌کی‌ش مرۆف ده‌که‌و‌یتنه‌ ناو
مه‌ترسی ونبوونه‌وه. ئه‌وه‌ مرۆف نییه‌ فه‌رمان‌پ‌ه‌وا‌یه به‌سه‌ر
ته‌رازوودا، به‌ل‌کو ئه‌وه‌ ته‌رازووه‌ فه‌رمان‌پ‌ه‌وا‌یه له‌ نیوان
مرۆفه‌کان‌دا. له‌م دن‌یا‌یه‌دا که‌ زانسته مرۆف داده‌به‌ز‌ین‌یتنه‌
خواره‌وه‌ی خۆی و تووشی ونبوون د‌یت. خه‌زنه‌یه‌کی
د‌یکه‌ی مرۆف‌ق‌ایه‌تی فله‌سه‌فه‌یه، فله‌سه‌فه‌ مرۆف به‌خۆیه‌وه
ده‌به‌ست‌یتنه‌وه، واته‌ ر‌یگه‌ی خۆدۆز‌ینه‌وه‌ی مرۆفه،
فه‌یله‌سووفان پ‌یش ئ‌یمه‌ له‌م ر‌یگه‌یه‌دا رۆشتوون و
م‌یرات‌یش‌یان ج‌ی ه‌یت‌شتووه، م‌یرات‌یک به‌مانای ر‌اب‌ردوو
نا، زانسته هه‌میشه‌ ر‌اب‌ردووه، مۆیا‌یل قسه‌کردن نییه
له‌گه‌ل که‌سی به‌رانبه‌ردا، به‌ل‌کو قسه‌کردنه‌ له‌گه‌ل و‌ینه‌ی
که‌سه‌که‌دا که‌ و‌ینه‌که‌ش حاله‌ت‌یکی وه‌ستاوی ئه‌و که‌سه‌یه
له‌ ر‌اب‌ردوودا. ئه‌مه‌ش و‌یناکردنه‌ و‌یناکرد‌ن‌یش هه‌میشه
ر‌اب‌ردووه. فله‌سه‌فه‌ له‌و‌پ‌یدا ز‌ین‌دووه‌ و م‌یرات‌یک‌ی
هه‌نوکه‌یه‌یه، که‌ ناب‌یتنه‌ ر‌اب‌ردوو، واته‌ شت‌یک نییه
زه‌مه‌نی هه‌بیته‌ به‌مانا واق‌عییه‌که‌ی. بۆیه‌ ه‌یگ‌ل پ‌تی
و‌ایه‌ فله‌سه‌فه‌ م‌یژووی نییه، چونکه‌ ناب‌یتنه‌ ر‌اب‌ردوو و
رووداو‌یک نییه‌ ت‌یپه‌ر‌یت. ئه‌وه‌ی فله‌سه‌فه‌ پ‌یش‌که‌شمان

به‌ده‌نگه‌وه چوونی (بوون)

هايدگهر شتتيكي گرنگمان بۆ ناشكرا ده‌كات ته‌ويش (بوون)ه، واته به‌ته‌نيا (بوون) ده‌شيتت كه مرۆف تيبدا دادمه‌زرى و به ده‌نگ مرۆفه‌وه بيت، ته‌مه‌ش ته‌نيا ته‌وانه دادمه‌زرىن كه خاوه‌نى به‌ده‌نگه‌وه چوونن.

پيشتريش كه‌م تا زۆر روونمان كرده‌وه به ته‌نيا (بوون) پنتى سه‌ره‌كيبه و ههر له داراي ته‌ودايه كه به‌شيوازى جياواز ده‌ركه‌ويت، له‌م باره‌دا مرۆف ده‌كه‌ويتته ناو بيركردنه‌وى خۆيه‌وه، واته به ته‌نيا له رپگه‌ى بوونى خۆيه‌وه بكه‌ويتته ناو گفوتوگۆ له‌گه‌ل فه‌يله‌سوفه‌كان و فه‌لسه‌فه جياوازه‌كاندا، نه‌ك له رپگه‌ى فه‌يله‌سوفه‌كانه‌وه، يان ته‌وه فه‌لسه‌فه‌يه‌ى ده‌خوينرپت بكه‌ويتته ناو گفوتوگۆه. ته‌م به‌ده‌نگه‌وه هاتنه به‌خشنده‌بى (بوون)ه بۆ مرۆف. دياره به‌ده‌نگه‌وه چوون له‌ويدايه كه مرۆف ده‌كه‌ويتته ناو هه‌ماهه‌نگى له‌گه‌ل بووندا و ئيراده‌ى ده‌كه‌ويتته ژير ئيراده‌ى (بوون)ه‌وه، ئيراده‌ش له‌ويدا ماناي راسته‌قينه‌ى خۆى ده‌دات، چونكه مرۆف به ته‌نيا خۆيه‌تى كه ئيراده ده‌كات.

ئيمه ناماژهمان به‌وه‌دا كه (بوون) داراي هه‌مه‌جۆرى و هه‌مه‌ره‌نگيبه، چونكه ههر خۆى ته‌نيا يه‌كه‌مينه. گهر سه‌ير بكه‌ين فه‌يله‌سوفه‌كان شوين يه‌كتر نه‌كه‌وتن، هيگل شوين ديكارت نه‌كه‌وتوه بۆ ته‌وه‌ى ببسته فه‌يله‌سوف، يان له فه‌لسه‌فه تيبگات، ته‌مانه هه‌ربه‌كه‌يان به‌ته‌نيا له‌حاله‌تى به‌ده‌نگه‌وه چوون بوون له‌گه‌ل (بوون)دا ته‌وكات (بوون) له‌ناو ته‌واندا له‌لاى هه‌ربه‌كه‌يان به‌جۆرپك ده‌ركه‌وتوه. ته‌مه‌ش ته‌وه ناگه‌يه‌نيت كه ته‌وان له‌گه‌ل يه‌ك نه‌بوون، ته‌وان له پنتى سه‌ره‌كيدا له‌گه‌ل يه‌ك بوون، كه (بوون)ه و ته‌گهر نا له‌ناو خۆياندا له ده‌ركه‌وته و زمان و شيوازدا جياواز بوون. خۆ ته‌گهر ته‌وان له‌گه‌ل هه‌بوودا بچوونايه، واته ته‌وكاته ده‌كه‌وتنه ناو يه‌كتره‌وه، واته ونبوون، به‌لام ته‌وان له‌بهر ته‌وه‌ى له‌گه‌ل (بوون)دا بوون، ههر بۆيه‌شه جياوازان، ته‌مه‌ش شايه‌تى ته‌وه ده‌دات، كه ته‌وان هه‌بوون، چونكه (بوون) هيج جارپك له‌ناو يه‌ك حاله‌تدا دووباره نايسته‌وه، واته جارپك كه ده‌ركه‌وت له فورمپكدا ئيتير له‌و فورمه‌دا ده‌رناكه‌ويتته‌وه، بۆيه ئيمه ته‌نيا به‌كۆمه‌كى بوون ده‌توانين هه‌بووه‌كان بناسينه‌وه. به‌ده‌نگه‌وه چوونمان بۆ بوونى هه‌بوو به‌ره‌و ميتافيزيكمان ده‌بات، چونكه

هيگل

ده‌كات ته‌وه ناگاييه تايبه‌ته‌ى مرۆفه... كه هه‌ميشه (بوون) بانگه‌يشت بكات هه‌تا مرۆف وه‌ك هه‌بوويه‌ك هه‌بيت، نه‌ك وه‌ك نامانج و بابته و شت.

به‌ده‌نگه‌وه چوون واته فه‌لسه‌فاندين واته هارمونيه‌ت له‌گه‌ل بوونى په‌سه‌ندا، ته‌وه كاته ئيمه ده‌چينه ناو ته‌وه‌ى به پير بوونه‌وه بچين كه ته‌وه به‌ده‌نگ ئيمه‌وه دپت و ته‌وه كاته ئيمه‌ش ده‌كه‌وينه ناو بيركردنه‌وه‌ى فه‌لسه‌فى، واته بيركردنه‌وه‌ى په‌سه‌ن له‌م باره‌دا دپته ئاراوه، نه‌ك به‌تۆبى و زۆرليكردن رووبه‌رووى شتتيك، يان چه‌مكيك ببينه‌وه.

«گونجان له‌گه‌ل بوونى هه‌بوو، فه‌لسه‌فه‌يه، ته‌مه‌ش ههر ته‌نيا ته‌وه كاته ده‌بيت كه گونجانه‌كه به‌دى دپت و پياده بكرپت، ئيتير به‌هۆى ته‌وه‌وه خۆى ده‌رده‌خات و ته‌م ده‌رخستنه بلاو و په‌رش ده‌بيت، ته‌م گونجانه به‌شيواز و رپگايى جياواز رووده‌دات» (١).

ليرده‌ها هايدگهر رپنوئينيمان ده‌كات به‌وه‌ى كه ئيمه كاتيپك (بوون) به ده‌نگمانه‌وه دپت، ئيمه بيرمان نه‌چپت هارمونيه‌ت له‌گه‌ل (بوون)دا بكه‌ين، نه‌ك هه‌بوون، چونكه به‌ده‌نگه‌وه چوونى هه‌بوو له فه‌لسه‌فه دوورمان ده‌خاته‌وه، بۆيه ده‌بيت دوو جۆر له به‌ده‌نگه‌وه چوون جيا بكه‌ينه‌وه.

میتافیزیک بیر له بوون ده کاته وه له ناو هه بوودا. ئە مرۆ مرۆ قایه تی زۆر بی باکانه رووی خوئی له (بوون) و وه رگتیراوه خوئی به شتیکی دیکه وه سه رقائ کردووه، که ئە ویش هه بووه. دیاره هه بووش دوای له دایک بوون و هاتنه ئاراوهی، چونکه بیر کردنه وه له هه بوو پیش له دایک بوونی خودی بیر کردنه وه به له (بوون)، به لام (بوون) چوو ته قوئاعی کوئاییه وه، کوئایی به و مانایه ی که (هه بووه) بوو ته پنتی سه رته تا و جه وه هری (بوون) به بیر لی نه کراوی به جی ماوه. ئە مرۆ هه بوو بوو ته جه وه هر، زانستیش لی ره دا به رده وام ده رکه وته و خاسیتی دیکه ی هه بوو ده دۆزیته وه، هه ر ئەم حاله ته شه و له هایدگه ر ده کات بیر له کوئایی فه لسه فه بکاته وه. بیر کردنه وه ی میتافیزیک ی نه ماوه ئەم به دهنگ نه چوونه ی مرۆ قیش بو (بوون) خوئی خستوته سه ر ریگه یه کی دیکه که زانستی تیدا فه رمانه وایه. بوون هه میشه وه ک ماته وه زه یه کی زیندو پال به مرۆ قه وه ده نیت که روویه رووی دنیا بیته وه. که ئە وه ی وه ک هه ست پیمان ده به خشیت دوا جار له ریگه ی عاله مه وه بیته (زانین). زانین ساتی ویک هاتنه وه ی په تیتی ئەو شته یه له گه ل شته کان له جیهاندا. هه موو شته کان پیشتر وه ک یه که یه کی سه ره خو و په تی و ئە بستراکت له عه قلی مرۆ قدا هه ن. هه ر پال پیته نانی ئەم یه کانه یه هتیزکی بی پایان ده دهنه مرۆ ق، که هه میشه تووشی رچه له کینی وه بیر هاتنه وه بیته. له ناو وه بیر هاتنه وه ی راسته قینه دا. مرۆ ق تووشی رچه لکین دیت. (بوون) ئە گه رچی زۆر جار کویر ده کرتیه وه و زه مینه ی بو ساز ناکری، به لام هه میشه ئەو پال ده نیت و وا له مرۆ ق ده کات که دهستی رابگات به وه ی که (بوون) ی داوای ده کات. ئەم داوا کردنه بانگی راسته قینه ی بوونه به رانه ر به مرۆ ق ئەو به دهنه وه چوونی مرۆ قه ش ساتی پیک گه یشتن و به بیر هاتنه وه یه، ساتی بیر کردنه وه ی ره سه نه.

روویه روو بوونه وه ی شیعر به رانه ر به دنیا و به رانه ر به بوون، ئە وه نییه جیهانیکی دیکه دروست بکات. شیعر وه ک کایه به ک و وه ک به شتیکی له پیداویستی بو ده رکه وتنی (بوون)، وه ک که ره سه ته یه کی خا و ئاماده یه (بوون) بگریته خوئی. بوون کاتیک ده که ویتته ناو زه مینه کانی خو به وه ئەو کات ده ست به ئاشکرا بوون و درهوشانه وه ده کات. هه موو ده رکه وتنی ئەم بوونه ش

هه میشه له فۆرم و میتافۆری جیا وازدا روو ده دات. ئە مه ش مرۆ ق ده بیته شوینی دیاری کردنه که، بوون قهت له که ره سه ته و فۆرمه کانی یاخی نییه، هه ر کاتی مرۆ ق به دهنه وه چوونی بو هه بیت، ئەو بی یاخی بوون خوئی نیشانی ئیمه ده دات با بلیم خۆمان ده بینین. شاعیر کاتیک بوونی ده بیستی، شیعر وه ک هه بوو ده بیت، له ناو ماهیه تی خویدا که زمانه جه وه هری شیعر بوونه و ماهیه تیشی له زماندا ده رده که ویت.

شیعر یه کیکه له حاله ته کانی بوون ئەو کاته ی بوون ئاواره ده بیت و ماله کانی دیکه ده رگه یان داخراوه، شیعر ده بیته مالی بوون، به لام بوون خوئی خاوه ن ماله. شیعر به بی بوون شیعر نییه و میژوووه. رابردووه، که هه میشه شتیکی دووباره ده کاته وه، که له دایک بووه و ده رکه وتوووه، به لام بوونی شیعر جیا وازه. بوون که شیعرای ده بیت، هه میشه شیعر وه ک بوویه کی تازه و دووباره نه کراوه ده رده که ویت، وه ک هه بوویه ک که ساتی له دایک بوون و کاملی یه که. بوون که له شیعر دا داده نیشی شه ره فی پاسه وانی ده به خشیته شیعر. پاسه وانه به وه ی که وه ک جه سه ته یه ک پارێزگاری له مانه وه ی ئەم روچه ده کات. ئەم بوونه وه ک بوونی راسته قینه ی مرۆ ق هه میشه به وه ناوه ستی که هه ر خوئی ئاشکرا بکات، به لکو چیه تی شته کانیش ئاشکرا ده کات. وه ک رووناکییه ک که ده رده که ویت ئە وه شی له به ر ئەم رووناکییه دایه ده رده که ویت. بوون به وه ی نادیاره هه میشه وه ک هتیزکی خوابی و ئیلهام... تاد ناوئراوه. شیعر که میوانداری بوون ده کات، هه میشه بوون شیعرای ده کات و شته کانیش شیعرای ده کات. شیعر ئاگاییه کی ته واری شاعیره به رانه ر به خوئی و به ده ورو به ری. ئە وه ی میوانداری شیعر ده کات له شته کاندای فۆرم و خاسیه ت و وینه ی شته کان نییه، به لکو جه وه هری ئەو شته یه، جه وه ره یش هه میشه له توانا هه ستییه کانی مرۆ ق به دهره، بوون ئەم ئەرکه له ئە ستۆی خوئی ده گریته. بوونی مرۆ قه ئە وه ساز ده کات که شاعیر هه بیت، شاعیریش له م رووداوه دا پیش شیعر ده که ویت. ئەم حاله ته هه ر نووسینی شیعر نییه، به لکو شاعیریه ت جوړیکه له ژبان.

واقیع هه میشه له شیعر دا ده رووخی، ئە وه ی شیعر ده بیستی هه میشه وه ک ئە لته رناتیقی واقیع

دەردەكەوئیت، بۆیە شیعەر حالەتتیکى ترسناكى مرۆڤه، كه واقعیع تووشى ھەلۆھەرین دیت. ئەوھش روودەدات کرانەوھى بوونە نەك دروستکردنى دنیاىەكى دیکە، وەك ئەوھى لەناو رووشنیری ئیمەدا ھەیه. شیعەر بوون دەردەپریت، ئیتر ئەم دەرپرینە ھەمیشە رووداوه و وەك رووداو دەردەكەوئیت.

ئەگەر بوون وەك ھیزتیک بانگمان بکات ئەوھ شاعیر ھیچ نییە، جگە لە گوئیگرتیکى قسەكەر، گوئیگرتیک كه لە ساتى گوئیگرتندا بیستان وەك قسە بەیان دەكات، شیعەر گوئیگرتنى شاعیرە لە بوون. شاعیر ھەم لەناو رووداوهكەداپە و ھەم گپیروھەى رووداوهكەشە، ئەم ساتە ساتى بیستنى بوونە بەھۆى گوئی شاعیرەوھ. شاعیرە كه خەونەكە دەبینیت و لەھەمان کاتیشدا دەپگپرتتەوھ. ساتى والا بوونى بوونە و روشتنیەتى بو مالى شیعەر. جەوھەرى شیعەر ھەر بوون خوئەتى. ئەوھ بوونە ئەوھ دیارى دەكات كه چۆن دەركەوئیت، واتە شیعەر لەژیر داواكارى بووندا خوئى بەیان دەكات كه چۆن دەركەوئى. ئایا شیعەر بۆجى گرنەك؟ ئایا شیعەر چى لەزمانى ئاسایى زیاترە؟ ئایا شیعەر چ ھەوالئیکى بو ئیمە ھەیه؟

ئاشکرایە زمانى ئاسایى لئیک گەیشتن و زمانى واقیعە، واتە واقیع دەچیتە زمانەوھ، زمان وینەى واقیع دەگرئ، ئەمەش پتوھەندى بەدەرەوھى مرۆڤه ھەیه، بەلام شیعەر شتیکى ناوھە دەھینیتە دەر. بوون کاتیک شیعەر بەرپگەى خولقان دەھینیتە ناو زمانەوھ. ئەم بووہ كه بە بوون بوو بە بوو، وەك ھەر شتیکى سروسشتى دەردەكەوئیت، لئیرەداپە بەھای زمانى شیعەرى لە بەھای زمانى ئاسایى گرنگترە.

ھایدگەر دەلئیت «زمان مالى بوونە» (۲)، بوون لەزماندا دادەنیشئ، ئەمەش زیندووئەتى زمان رادەگرئ، زمان بەبئى بوون وەك تەختە وایە دۆخى راستەقینە و دۆخى ساختە ھەیه بو زمان، زمان خاوەنى دوو دۆخى جیاوازه. دۆخەکانى زمان بە دەرەوھى خوئەوھ بەستراون، زمان لەدۆخە راستەقینەكەیدا ئەمەیه بوونى لەناودا بئ.

لەم بارەدا شیعەر وەك بوویەك دپتە دنیاوھ، ئەم ھاتنى (بوون) ھە بو ناو شیعەر ھەبوو دپتە دنیاوھ. ھەبوو كه شیعەرە وەك ھەر کائینیکى سروسشتى بەھا وەردەگریت، واتە شیعەرتیک کاتیک (بوون) ى مرۆڤ دەردەپریت ئەم شیعەرە بەھای مرۆڤە سروسشتیەكە وەردەگریت، لئیرەوھیه

بەھای جیھانى ئاسایى شیعەر لە جیھانى راستیتى واقیع زیاترە. ئەم خولقانهش بریتییە لەوھى روحیک ھاتووتە ناو جەستەیهكەوھ، كه زمانە لەناو شیعەردا. ئەم کردەى خولقانهش شاعیر بەویستى بوون ئەنجامى دەدات. ئیستا با بپرسین ئایا شاعیر بەوھى خالیقە نابیتە خوا؟ سەرھتا کاتیک شاعیر بوونى دەبیستئ ئەو کات بوون لەمالەكەى ئەودا، كه شیعەرە، دەبیتە ھەبوو. ئەوھى شاعیر دەیکات راستى خولقاندنى بوونى (بوون) نییە، بەلكو خولقانى ھەبووہ لە رپگەى بەدەمەوھ چوونى بو بەدەنگەوھ ھاتنى بوون. واتە بوونى بوون دەكەوئیتە پیتش شاعیرەوھ، ئەوھ خواپە بوونى (بوون)ى خولقاندوھ، لئیرەدا شاعیر دەچیتە ژیر بارى خوا و نزم دەبیتەوھ. خوا (بوون) دەخولقینیت و ھیزی ھاتنە ئارایشى تیدەخات تا خوئى ئاشکرا بکات. شاعیر زەمینەى ئاشکرا بوونى (بوون) ە لەخویدا، شاعیر (بوون) دەباتە پلەى ئەوپەرى دەرکەوتن و کامل بوون، ئەم کامل بوونەش ھەمیشە یەك شت لەخویدا ئاشکرا دەكات، كه ئەویش (بوون) ە ھەبوو بەبوون ھەبووہ. ھەبوو بەبئى بوون لە ھەبوویەتى خوئى دەكەوئیت و دەبیتە بوونەوھ، بوونەوھ بەوھ لە ھەبوو جیاوازه كه بوونى نییە. ئایا شیعەر ھەبووہ؟ ئایا شیعەر بەچى دەبیتە ھەبوویەك لە ھەبووہكان؟ شیعەر بەوھدا بوون میواندارى دەكات ھەبووہ، شیعەر دەرکەوتەبەكى بوونە. ئیمە دەتوانین لە رپگەى شیعەرەوھ بوون بیستین. شیعەر رپگەیهكە بو ئەوھى پرسیار لە بوون بکەین. زمان ئەو کاتە لە دۆخى راستەقینەى خویدا ھەیه كه بوونى تیدایە، ئەوھى شیعەر بەدنیاوہ دەبەستیتتەوھ، ھەر ئەم (بوون) ەیه. شیعەر راستەوخوئى جەوھەرى شتەكان وینا دەكات، بەلام ھەمیشەش وەك گەمەیەك دەردەكەوئیت، وەك خەپال خوئى نیشان دەدات، بەلام حەقیقەتى ھەلگرتووه، واقعیعیش كه وەك حەقیقەت خوئى نمایش دەكات وەھمى ھەلگرتووه. لئیرەدا شیعەر ھەبووہ و واقیع ھەبوو نییە. شیعەر حەقیقەتە و واقیع وەھمە، «شیعەر دەبیتە ماپەى دەرکەوتنى ناراستەقینە و خەون و ئەندیشە لە بەرانبەر واقعیع پەى پئ براو و جەنجال كه ئیمە لەو باوہرەداپن لەویدا نیشتەجین، بەلام بەپنچەوانەوھ واقیع ئەوھیه كه شاعیر گوتوویەتى و بوونەكەى پەسەند کردووه» (۳)، بەلام زمان وەك چۆن دۆخى راستەقینەى ھەیه، ئەوھاش دۆخى ساختەبئى ھەیه. دۆخى ساختەبئى زمان دۆخى

هه‌لگري حه‌قیقه‌ت و له‌ته‌نیایی و په‌رت‌ه‌وازه‌یی و بئ جیگه‌یی‌دا دیت‌ه‌ ناو ئارامی و له‌ماله‌که‌ی خویدا داده‌مه‌زری.

«شيعر وه‌ک گه‌مه‌یه‌ک دیت‌ه‌ به‌رچاو، که‌چی واش نییه، گه‌مه‌ خه‌لک پیکه‌وه‌ کۆده‌کاته‌وه‌ به‌و جوړه‌ که‌ هه‌ر یه‌ک‌یک راس‌ته‌وخو‌ خو‌ی له‌بیر ده‌چیت‌ه‌وه‌، که‌چی له‌ شيعردا به‌ پیچه‌وانه‌وه‌ مرۆڤ له‌سه‌ر بنچینه‌ی بوونه‌که‌ کۆ ده‌بیت‌ه‌وه‌ له‌ودا هیمن‌ ده‌بیت، به‌لام نه‌ک هیمنییه‌کی رواله‌تییانه‌ و ناراست، که‌ له‌ بئ چالاکی و پووچی بیر که‌وت‌بیت‌ه‌وه‌، به‌لکو‌ ئه‌و هیمنییه‌ بئ کوتایی و بئ سنوره‌ی که‌ هه‌موو هیتز و توانا و پتوه‌ندییه‌کانی تیدا چوست و چالاک ده‌بن و ده‌وروژین» ۵.

به‌ده‌نگه‌وه‌ چوونی هه‌بوو

(هه‌بوو) به‌ کۆمه‌کی (بوون) هه‌بووه‌، (هه‌بوو) له‌ساتی یه‌که‌می بوونیدا په‌سه‌نه‌، به‌لام کاتیک وه‌ک هه‌بوو ده‌میت‌ه‌وه‌ ئه‌وکاته‌ وه‌ک جادوو‌که‌ریک ده‌رده‌که‌ویت. هه‌موو به‌ده‌نگه‌وه‌ چوونیکی هه‌بوو بو‌ هه‌بوو دوورکه‌وتنه‌وه‌یه‌ له‌بوون، چونکه‌ له‌م باره‌دا مرۆڤ پر ده‌بیت له‌نیاز و مه‌به‌ست، (بوون) یش له‌ بئ نیازی و بئ مه‌به‌ستی مرۆڤدا ده‌رده‌که‌ویت. هه‌بوو کاتیک ده‌رده‌که‌ویت له‌جیهانی روحه‌وه‌ دیت و ده‌چیت‌ه‌ ناو جیهانی هه‌ستییه‌وه‌ و ئه‌وکاته‌ش حازر ده‌بیت و وه‌ک شتیکی واقیعی ده‌رده‌که‌ویت، لیره‌دا (شوناس) ئاشکرا ده‌بیت و ماهیه‌ت که‌ خه‌ستترین خه‌سله‌تی خو‌یه‌تی روون ده‌بیت‌ه‌وه‌. هه‌ر به‌ده‌مه‌وه‌ چوونیک له‌دوای ئه‌م پرۆسه‌یه‌وه‌ دوورکه‌وتنه‌وه‌یه‌ له‌ (بوون)، چونکه‌ (بوون) ته‌نیا له‌ناو خو‌ماندا ئیمکانی ئه‌وه‌ی هه‌یه‌ تیدا دامه‌زریت. ئه‌وکاته‌ی (هه‌بوو) له‌به‌رده‌ماندا هه‌یه‌، ئیمه‌ له‌به‌رده‌م جیهانیکی له‌ده‌ره‌وه‌ی خو‌مان، به‌لام بو‌ (بوون) هه‌میشه‌ ده‌بئ له‌ناو خو‌ماندا بین و له‌ماله‌که‌ی خو‌ماندا حزوورمان هه‌بیت. ئیمه‌ له‌ناو به‌ده‌نگه‌وه‌ چوونمان بو‌ (هه‌بوو) ده‌که‌وینه‌ ناو ئه‌وی تروه‌ به‌ له‌ ده‌ستدانی خو‌مان له‌به‌رده‌م بووندا بئ ئاگایانه‌ ده‌میت‌ه‌وه‌. ئه‌گه‌ر سه‌یر بکه‌ین له‌ ناو زماندا ئه‌وکه‌سه‌ی یه‌که‌م جار وشه‌ی ئازادی به‌بیردا هاتوه‌، پشستر له‌ناو بیرکردنه‌وه‌یدا بووه‌، سه‌باره‌ت به‌ حاله‌تی ئازادی واته‌ له‌گه‌ل ئایدیالی ئازادیدا له‌ گفتوگو‌دا بووه‌. دواجار بو‌ کۆنکریت کردنی ئه‌م حاله‌ته‌

وشه‌ی ئازادی به‌بیردا هاتوه‌، ئه‌و کاته‌ ئازادی لای ئه‌م، ته‌نیا وه‌ک چه‌مک نه‌ماوه‌ته‌وه‌، به‌لکو‌ بو‌ خو‌ی بیرکردنه‌وه‌ بووه‌، به‌لام کاتیک ئه‌م وشه‌یه‌، یان ئه‌م چه‌مکه‌ گشتی ده‌بیت‌ه‌وه‌، به‌رده‌وام مرۆڤ له‌ ئایدیالی ئازادی دوور ده‌که‌وت‌ه‌وه‌، چونکه‌ که‌وتوه‌ته‌ ناو واقیعیه‌تی ئه‌م حاله‌ته‌وه‌، ئیمه‌ بو‌ تینگه‌یشتن له‌م چه‌مکه‌ ده‌بیت به‌ناو ئه‌و حاله‌ته‌دا برۆینه‌وه‌، ئه‌وکات ده‌زانین ئازادی چیه‌؟ به‌لام چه‌مکه‌کانی وه‌ک ئازادی، خوا، چاکه‌.. تاد کاتیک له‌ ئایدیالی خو‌یان داده‌برین و ده‌چنه‌ ناو زانسته‌کانه‌وه‌ ئه‌و کاته‌ هه‌ولئێ ئه‌وه‌مان له‌گه‌ل ده‌دریت که‌ په‌رنسیپ و یاسایان بو‌ دانین. ئه‌مرۆ ئه‌و هه‌ولئێ ئه‌کادیمیا ده‌بدات، هیچ نییه‌ جگه‌ له‌وه‌ی هه‌ولئیکه‌ بو‌ مردنی ئایدیالی چه‌مکه‌کان. ئه‌کادیمیا چه‌مکه‌کان له‌ ئایدیال داده‌بریت و شوین خه‌سله‌ته‌کانی ده‌که‌ویت و ده‌یه‌ویت کۆنترۆلیان بکات، هه‌موو کۆنترۆل کردنیکیش دوور که‌وتنه‌وه‌یه‌ له‌بیرکردنه‌وه‌ی په‌سه‌ن، دوورکه‌وتنه‌وه‌یه‌ له‌وه‌ی مرۆڤ شوین (بوون) نه‌که‌ویت و شوین ئه‌و پله‌به‌ندییه‌ بکه‌ویت که‌ (بوون) داده‌بریت له‌ شته‌کان و ده‌یانکاته‌ بابته‌. ئه‌کادیمیا بو‌یه‌ وه‌لامی یه‌کلاکه‌ره‌وه‌ی نییه‌، چونکه‌ به‌شوین (هه‌بوو) وه‌یه‌ تا کۆنترۆلی بکات. ئه‌مرۆ ئه‌کادیمیا ته‌نیا له‌ناو رای که‌سیدا ماوه‌ته‌وه‌، ئه‌کادیمیا وا خو‌ی نیشان ده‌دات که‌ په‌یره‌وی له‌ سیستیمیک ده‌کات، به‌لام کۆلاجیکی تیکه‌لوییکه‌له‌، چونکه‌ سیستم واته‌ په‌یره‌وکردنی (بوون)، واته‌ خو‌دانه‌ ده‌ست (بوون) نه‌ک کۆلاجکردنی را و حاله‌تی جیاجیا، که‌ ئه‌مرۆ له‌ناو زانست و ئه‌کادیمیادا به‌رچاوه‌ و له‌سه‌ری ده‌رۆن.

ئه‌مرۆ زمان به‌گشتی له‌ ئه‌سل و ماهیه‌تی خو‌ی دابراوه‌. سو‌سپیر که‌ باوکی زمانه‌وانی ئیستایه‌، له‌یه‌که‌م هه‌نگاویدا زمان ده‌خاته‌ ده‌ره‌وه‌ی مرۆڤ و له‌ ئایدیالی خو‌ی داده‌برینیت. ئه‌مه‌ش ئه‌و پشتکردنه‌ی مرۆڤه‌ له‌ چیرئێ گیانی بالا، ئه‌مرۆ جیهان به‌ شتانیکی زۆر بچووکت‌ه‌ره‌ مرۆڤ سه‌رقاله‌، که‌ مرۆڤ مادام خاوه‌نی گیانه‌ شایه‌نی زۆر له‌وه‌ گه‌وره‌تره‌ و بالاتره‌. زانست مرۆڤ کو‌یر ده‌کاته‌وه‌، که‌ جیهانی بو‌ حازر ده‌کات و ناهیلیت بیربکاته‌وه‌. ئه‌م قه‌یرانه‌ به‌ته‌نیا له‌ناو کورددا نییه‌، به‌لکو‌ ته‌واوی جیهانی داگیرکردوه‌. ئه‌لمانای ئیستا ئه‌لمانای هایدگه‌ر و هیگل نییه‌، فه‌ره‌نسای ئیستا فه‌ره‌نسای دیکارت نییه‌. دنیا له‌ناو وه‌میتکی گه‌وره‌دا

په ره به خوځی ددهات. ئیمه ئومید دهکهین که بیرکردنه وه له ناو کورددا خوځی پاک بکاته وه، له ږیگه ی ئه وه وه بتوانین مه عریفه ی دروستمان له سه ر خوځمان و دۆزه که مان هه بیته. ئه مه ش به ته نیا به وه ده بیته به دنگ به دنگه وه هاتن بچین، دیا ره ئه مه ش ته نیا له خوځماندا ده بیته که خوځمان جار یکی دیکه ږیگه بدهینه (بوونمان) ده رکه ویت. هه بوو کاتیک دپته دنیا وه سیفه ت و خاسیه ت وهرده گریته و وه ک شتیکی واقیعی له به رده م هه سته کانی مرؤفدا داده مزری، که هه سته کان ده توانن مامه له ی له گه ل بکه ن و وینای بکه ن و هه سته ی پی بکه ن. ئه وه ی شیعر له هه بوودا ده بیینتی (هه بوو) خوځی نییه، به لکو (بوون) ه. بوون ده که ویتته ئه و دیوی ده سه لاتی هه سته کانه وه. بوون مانای خوځی و جیهانیسی هه لگرتو وه. مامه له کردنیش له گه ل بوون راسته وخو ده مان به سته یته وه به ئه قل وه، ئه قلیش هه میسه بیر که ره وه یه. ئیستا با بیرسین ئایا شیعر بیر کردنه وه یه؟ ئایا شیعریش وه ک فه لسه فه و هزر خا وه نی مه عریفه ی تابییه ته؟ که م تا زور له به شه کانی دیکه دا ئه مه مان روون کوردو وه ته وه، به للام ئه وه ی ده بی بگوتری شیعر بیر کردنه وه یه کی ره سه نه، یه کیته که له حاله ته کانی مرؤف، بیر کردنه وه ش به مانا سوکراتییه که ی یاد هیتانه وه یه، یاد هیتانه وه حازر کردنه وه ی رابردو نییه، به لکو ده رکه وتنی بوونه له جیهاندا، شیعر یاد هیتانه وه ی بوونه، رزگار کردنی جیهانه له هه موو مانا و وینا سه پینرا وه کان که به سه ریدا ساغ کرا ونه ته وه. شیعر بردنه وه ی جیهانه بو جیی خوځی، رزگار کردنی ئه و چه مکانه شه که سواون و به کار ده هیتنرین. سه ندنه وه ی زمانه له کومه لگه و دانه وه یه تی بو دست بوون، زمان کاتیک وه ک خانوویه ک کومه لگه ی تیدا داده نیشیت، هه میسه بابه ت و شته، به للام شیعر ئه و غه ربه ی ناو زمان ده رده کات و خا وه مال دینیتته وه که بوونه.

«شاعیر خوا وه نده کان و هه موو شته کان خوځیان چون و هها ناویان ده هیتنی، ئه م ناوهیتانه به و جو ره پییک نه هاتو وه شتیکی پیشتر ناسرابی ناویکی پی بدریت، به لکو به وه ده بی که شاعیر ناوی وشه جه وه ره بیه که ده هیتنی و به و ناوهیتانه له پیشدا هه بوو، ئه و ناوه ی ده دریت که خوځی چییه، ئینجا وه ک هه بوو دهناسریت» (۶).

به رانه ر ئه وه هه بوونا یه تی شیعریش هه یه. که هه بوو بو ناو شیعر بانگ ده کریته، لیتره دا هه ول ده دهین ئه مه گشتی تر باس بکه ین. هه ر کاتیک شیعر هه بووی کرده خه می خوځی، هه میسه له به رده م دار شته وه ی واقیعا یه، جا، یان وه ک خوځی، یان وه ک وینا دا یده رپژیت. هه رکه شاعیر له بوون دا برا، ئه وه له به رده م هه بووه کاندایه، که له ده ره وه ی خوځی ده یانهیتنی و له میتافوری جیا جیا دا په خشیان ده کاته وه. شاعیر لیتره دا نا که ویتته ناو کرده ی خو لقا نه وه، به لکو ده که ویتته ناو پیشه سازی و دروست کردنه وه. دروست کردنیش هه میسه بیریکه له ده ره وه ی مرؤفه وه دپته ناو مرؤفه وه، که پیداوستییه کی جه سته یی، یان سایکولۆژییه و مرؤف ناچار ده کات که وه ک هیتیک په خشی بکات. ئه وه ش که له م کرده یه دا هه یه چیژی ده سه لاته، حه زی خوځیشاندانه بو به رانه ر. شارستانییه ت ه یج نییه جگه له خوځیشاندانی مرؤف بو ده ره وه ی خوځی، به للام هونه ر به گشتی خوځی نیشانی ده ره وه نادان، به لکو زه مینه بو هاتنه ئارای بوونی شته کان ده سازینتی. لیتره دا به ره می کارگه کان و به ره می هونه ری له یه ک جیا ده بنه وه. ئه وه یه وا ده کات مؤنالیزا زیاتر له بوو که شو وشه یه ک رمانبگریته. شیعر له بنه مادا پیوستییه کی روحیه، ئه م بیر له ده ره وه ی مرؤفه وه نایه ت. شیعر ه یج ئه رکیکی واقیعی و کومه لایه تی نییه، مه به سته یکی نییه له پشتی ئه وه وه هتا بو ی بژیت. ئه وه ی شیعر دینیتته ئاراهه پاله په ستوی بوونه بو سه ر مرؤف، شاعیر خوځی نازانی چی دنووسی. شیعر وه ک قه ده ریک دوا ی هاتنه ئارای خوځی ده زانری چییه؟ دوا ی ته واو بوونی شاعیر ئینجا ده زانری چی نووسیوه. شیعر که هه بوو ده بیته مه به سته ی وه هه ر ئه وه ده گوازیته وه که له به رده ماندا یه، کیشه ی ئه فلانون له گه ل شیعر دا کیشه ی به ده نکه وه نه چوونی شیعر ی ئه و کاتی یونانه بو بوون. ئه وانه ی پییان وایه ئه فلانون دژی شیعره هه لهن، ئه فلانون ئه و شیعره ده رده کات که شونینی نمایشی هه بووه، بو یه چانسیک ده داته شیعر «ئیمه له و هیتزه سه رنجرا کیشه ی شیعر بی ناگا نین، به للام خیانه تکردن له حه قیقه تیش ه یج کاتیک به ره وا نازانیت» (۷).

ئه فلانون دواتر دیت باسی ئه وه ده کات گه ر شیعر توانی بوون دابه زینیت، ئه وه ږیگه ی هه یه بیسته وه ناو شار، «که واته ئایا ره وا نییه دوا ی ئه وه ی شیعر به

